

DUBROVAČKI MUZEJI I POTRES 1979. – POGLED IZ MDC-OVA ARHIVA

MAJA KOCIJAN

Muzejski dokumentacijski centar
mkocijan@mdc.hr

Potres magnitude sedam po Richterovoj i devet stupnjeva po Mercallijevoj ljestvici koji se 15. travnja 1979. godine dogodio petnaest kilometara od crnogorske obale teško je pogodio i područje Dubrovnika. Jakost potresa u Dubrovniku iznosila je sedam stupnjeva po Mercalli-Cancani-Siebergovoj ljestvici (MCS), što se prema značajkama vodi kao vrlo jak potres.¹

U potresu je na području Dubrovnika oštećena 1071 građevina, od čega 33 fortifikacije, 106 sakralnih objekata i 885 stambenih i poslovnih objekata,² a najteže su stradala područja Konavala i Župe dubrovačke, povijesna jezgra s područjem Pila i Ploča, Rijeka dubrovačka, Slano i Ston. U slučaju Dubrovnika najveći je problem bilo to što su od ukupnog broja svih oštećenih objekata 89 % bila oštećenja na spomenicima kulture najviše kategorije. Za razliku od šteta koje je potres jakošću od devet stupnjeva po Mercallijevoj ljestvici nanio Crnogorskom primorju i Albaniji, gdje su gradovi poput Kotora i Budve bili u ruševinama, u Dubrovniku je bilo malo posve urušenih objekata. No, „iza slike prividno ‘neoštećenog’ grada sa uglavnom pokrpanim i okrećenim pukotinama“ krila se, kako je rekao prvi ravnatelj Zavoda za obnovu Dubrovnika

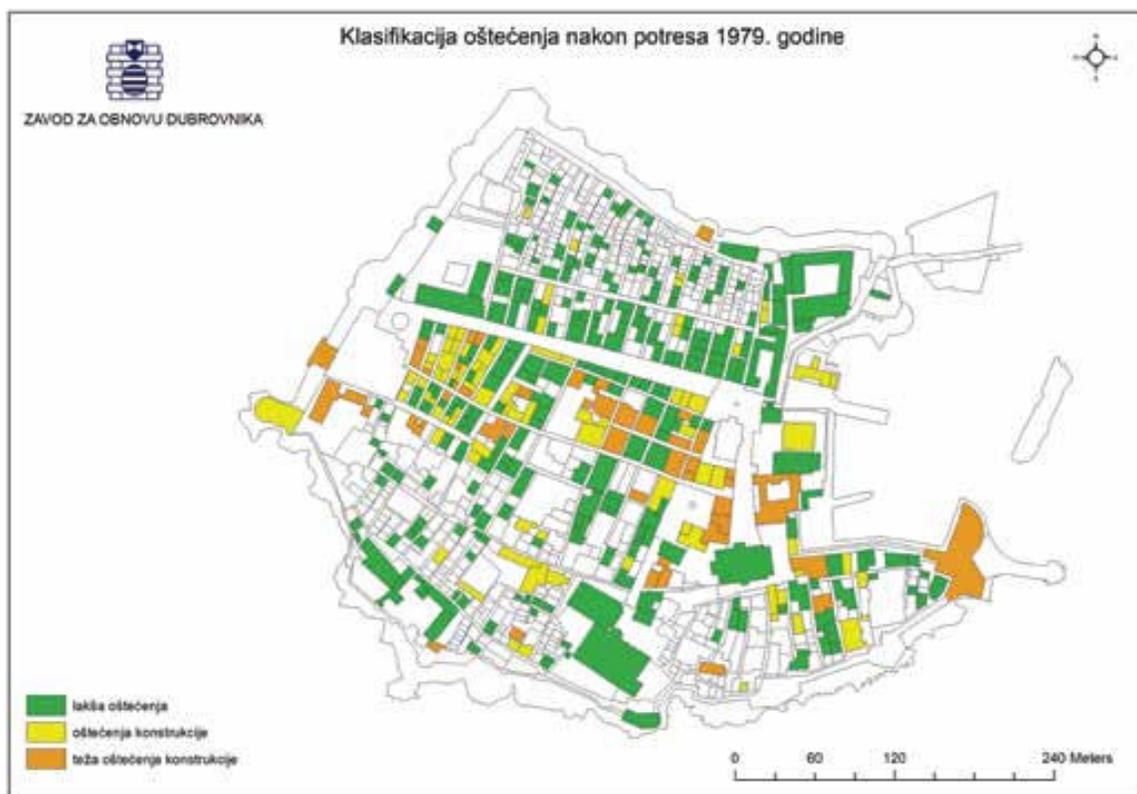
Božo Letunić, „teško shvatljiva prijetnja: kritično načeti grad koji može postati žrtvom svakog potresa znatno manje jačine od onoga iz travnja 1979. godine“.

Već prve procjene šteta i izvidi stanja pokazali su da je i u slučaju Dubrovnika potres razotkrio, prema riječima Bože Letunića, „krhkost grada i oštećenost gotovo svih njegovih zdanja i prostora, dotrajalih vremenom, obezvrijeđenih zahvatima i promjenama što ih je donosio život, određivala neimaština i nedovoljna svijest o njihovoj vrijednosti, neponovljivosti i nedodirljivosti“³. Premda je Dubrovnik nakon Drugoga svjetskog rata bio predmet znanstvenog istraživanja, a svijest o njegovim kulturnim spomenicima deklarativno priznata i prepoznata, „ograničenost materijalnih sredstava, zakonska određenja i uopće poimanje zaštite spomenika kulture nisu omogućivali temeljitu obnovu pojedinih zdanja, a kamoli urbane cjeline Dubrovnika. Zahvati su se svodili na popravke i nužne mjere zaštite od propadanja i proizvoljnih preinaka, a nije bilo čak ni sistematskih arheoloških i povijesno-umjetničkih istraživanja ispod tla i na sačuvanim zdanjima“⁴, što se iščitava i iz tijeka obnove nakon potresa, kada se nerijetko spominje da sustavnih istraživanja nije bilo ili da su rađena „u hodu“, u „teškim uvjetima već započetih građevinskih radova“⁵.

Dubrovnik je, poput Zagreba pola stoljeća kasnije, tako teško bio pogođen potresom „upravo zbog svoje dotrajalosti i zapuštenosti“⁶ jer se u „njemu nije zbivalo ništa i tek je trajao“⁷, premda se, kao i slučaju Zagreba, već tada znalo „da je stara jezgra Dubrovnika kao i ostalo dubrovačko područje, u trajnoj opasnosti od ove vrste elementarnih nepogoda“⁸.

Procjene šteta nakon potresa počele su se raditi dok je tlo još podrhtavalo. Prve je štete prijavilo stručno povjerenstvo koje je osnovao Grad, da bi zbog složenosti izrade procjene, jer je bila riječ o spomenicima kulture za koje nisu vrijedili uobičajeni kriteriji, Općina Dubrovnik ponovno naručila izradu elaborata o procjeni štete, koji su izradile ustanove koje su napravile procjenu štete i u Crnoj Gori, te su na primjeru gradova Budve, Kotora i ostalih područja u Crnoj Gori oštećenih u potresu izradile metodologiju za procjenu šteta na spomenicima kulture. Elaborat se, kada je završen, pretočio u 25 uvezanih knjiga kojima su obuhvaćeni svi oštećeni objekti, njih 1071. Prema procjeni iz 1980. godine ukupna šteta bila je 436 milijuna dolara.⁹ Zavod za obnovu Dubrovnika, ustanova koja se već četrdeset godina neprekidno

bavi obnovom Grada, osnovan je *Odlukom o organizaciji i funkcioniranju Zavoda za obnovu* Skupštine Općine Dubrovnik 10. listopada 1979. godine,¹⁰ a 1986. donosi se i *Zakon o obnovi ugrožene spomeničke cjeline Dubrovnika*. Obnova se provodila prema posebnom zakonu i osiguranim dugoročnim financiranjem iz raznih izvora, a najveći dio sredstava osiguravala je Republika Hrvatska. U početku su se provodili interventni zaštitni radovi, koji uskoro prerastaju u cjelovito konstrukcijsko ojačanje najteže oštećenih objekata, da bi nakon nekoliko godina započela sveobuhvatna revitalizacija povijesne cjeline u kojoj su sudjelovali stručnjaci iz cijele države, a poslije i iz Poljske i Njemačke.¹¹ Obnovu nakon potresa u drugoj polovici devedesetih godina 20. stoljeća zamijenila je obnova od ratnih oštećenja, no kada su

Slika 1. Klasifikacija oštećenja nakon potresa 1979. godine. Izvor: Zavod za obnovu Dubrovnika.

ona sanirana, Zavod se ponovno vratio konstrukcijskoj sanaciji zgrada oštećenih u potresu koje su nakon rata bile u još gorem stanju. S vremenom je promijenjen pristup aseizmičkoj sanaciji – nakon obnove kapitalnih spomenika počelo se s obnovom blokova, niza zgrada, a kako je riječ o obnovi nastanjenih objekata, aseizmička sanacija provodi se djelomično, s vanjske strane, ojačavanjem strukture vanjskoga nosivog ziđa i konstrukcijskog sustava ugradnjom zatega od nehrđajućeg čelika te sanacijom krovova.

I dok je tijekom obnove graditeljskog nasljeđa izvrsno dokumentiran, sudbina muzejskih predmeta i zbirki jedva da se spominje u stručnoj literaturi. Dubrovački muzej¹² potres iz 1979. godine dočekao je u stanju posvemašnje zapuštenosti u kojoj je provođenje mjera preventivne zaštite građe bilo gotovo nemoguće. Prema izvještaju o radu za 1977. godinu Kulturno-povijesni odjel Dubrovačkog muzeja smješten je u Kneževu dvoru iz kojega su sedamdesetih godina 20. stoljeća napokon iseljeni Naučna biblioteka i Zavod za zaštitu spomenika kulture, čime su se stekle prilike za osvajanje većeg prostora za muzejske potrebe.¹³ No, zgrada je neodržavana, dijelovi vlažni ili pregrijani, sigurnost takva da je Muzej bio žrtva pljačke slika, nasreću, pronađenih posredstvom Interpola. Kako bi se povećalo fizičko osiguranje i otežale buduće provale, vrata i prozorski kapci Dvora obloženi su limom, što je izazvalo rast temperature u prostorima Muzeja, a tek nakon osmogodišnjeg „rata“ između Muzeja i Zavoda za zaštitu spomenika, odraza „nakaradnih međuljudskih odnosa, koji su odnosi patološku mržnju adekvatno prenijeli na odnose među ustanovama, a pri tome teško stradaju predmeti koje bi

i jedna i druga ustanova trebale štiti“¹⁴, pod „pritiskom republičkog organa zaštite“ Zavod je bio „prisiljen“ izdati Muzeju dozvolu za „parcijalno rješenje renoviranja električne instalacije u Kneževu dvoru“. Etnografski odjel uoči potresa bio je smješten na „zadnjem katu Molo tvrđave“ (tvrđava Sv. Ivan), u prostoru koji je za muzejsku djelatnost „nepodesan u svakom pogledu“, „vlažan je toliko, da to predstavlja upravno alarmantnu opasnost po muzejsku građu“¹⁵, pa muzealci tih godina predlažu adaptaciju i preseljenje u zgradu žitnice Rupe. U tvrđavi Sv. Ivan tada se nalazio i Pomorski muzej, osnovan 1949. godine na inicijativu Jadranskog instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (danas HAZU), a od 1987. godine sastavni dio Dubrovačkog muzeja. Premda je već tridesetih godina 20. stoljeća izrađen prijedlog za osnivanje samostalnoga Pomorskog muzeja, tek nakon službenog osnivanja dobio je 1952. godine prostor na prvome i drugom katu tvrđave Sv. Ivan. Tvrđavu, kao i problem vlage, dijeli s Etnografskim odjelom. Godine 1975. ima 21 366 posjetitelja, među kojima su, kako se navodi u izvještaju o radu, bili i „predsjednici Mongolije i Singapura, kralj Nepala i ministar ratne mornarice Iraka“¹⁶. No, Pomorskomu muzeju to ne pomaže u nastojanju da se domogne radnog mjesta kustosa i većih, suhih prostora. Arheološki odjel prije potresa „nema svojeg prostora, ni izložbenog, ni depoa, ni magazina, ni kancelarije za kustosa“¹⁷. Stanje prostora je, kako stoji u izvještaju o radu Dubrovačkog muzeja za 1978. godinu, „upravo žalosno“ i to nakon što „dvadeset i pet godina [muzej upozorava] na to stanje, ali bez ikakvog uspjeha“¹⁸. U izvještaju se spominje i Odjel socijali-

Slike 2 – 4. Oštećenja nakon potresa 1979. u interijeru Kneževa dvora. Fotografirao Miljenko Mojaš.

stičke revolucije čiji uredi su u Kneževu dvoru, a izložbene dvorane u Sponzi jer ni ovaj „odjel nije riješio svoj problem prostora“¹⁹.

Zanimljivo je primijetiti da, kritizirajući osnivača u vezi s nedostatnim financiranjem Muzeja, kolege tada podsjećaju da smatraju „nespojivim s vrstom naše djelatnosti da se izdržavamo od sredstava zarađenih na tržištu i to sa 55%, a da zajednica dotira muzejsku djelatnost sa 45% ukupnih rashoda“²⁰. Štoviše, 1978. godine Dubrovački je muzej sredstvima zarađenim na tržištu pokrивao „apsolutno sve troškove muzejske djelatnosti materijalne naravi i 20% osobnih dohodaka radnika Muzeja“²¹. Broj posjetitelja koje je te godine zabilježio Dubrovački muzej bio je i danas zavidnih 314 173.²² Četrdeset godina poslije, u posljednjoj pretpandemij-skoj godini, Dubrovački su muzeji prema godišnjoj anketi MDC-a imali 297 481 posjetitelja.²³

No, paradoksalna je činjenica da upravo tomu očajnom stanju i nebrizi Dubrovački muzej može zahvaliti što na građi nije

bilo većih oštećenja izazvanih potresom. Radi zaštite od vlage 1977. godine moralo se potpuno skinuti izložbu „egzota iz tri prostorije polukata istočnog krila Dvora. Izložba je složena u sanduk i do daljnega pohranjena u depou“²⁴. Zbog vlage je prije potresa i „sav namještaj uskladišten u prizemnim prostorijama južnog krila prebačen i uskladišten u prostorijama bivše Biblioteke predviđene za depo“²⁵. Zbog „neadekvatne temperature nastale u prostorijama stare kuhinje nakon postavljanja željeznih kapaka i vrata“ bilo je potrebno „iznijeti sav fundus pinakoteke i premjestiti ga u prostore čiji uvjeti ne ugrožavaju stanje eksponata“²⁶.

Iz *Izvještaja o izvršenju programa rada u 1979. godini* vidi se da je zbog odugovlačenja s radovima na promjeni električnih instalacija sklanjanje građe u Kneževu dvoru bilo u punom jeku u prvim mjesecima te godine, kada su „oslonjeni na vlastite snage i samo jednom uz pomoć studenata“²⁷ muzejski djelatnici obavili „pomicanje predmeta i prenošenje lakših komada u gotovo svim prostorijama

Slika 5. Obnova Kneževa dvora. Izvor: Zavod za obnovu Dubrovnika.

gdje su predviđeni radovi²⁸. „Većina predmeta iz izložbenih dvorana je bila pohranjena u međukatu“, onamo su bile „sklonjene i sve slike“, njih 295, „te sve ikone 296 komada“, a sav namještaj bio je „zapakiran, sklonjen na sigurno“, te sve knjige zapakirane u kutije, popisane po brojevima. Cijeli postav „Apoteke i Laboratorija“ bio je pohranjen u drvene kutije, svih „186 kom. apotekarskih vaza, 175 komada laboratorijskih posuda, te 30 ukrasnih predmeta“²⁹.

Stoga ni ne čudi da unatoč teškim oštećenjima zgrade „na sreću eksponati nisu pretrpjeli nikakva oštećenja jer su“³⁰, kako 1980. godine piše Vedrana Gjukić³¹, kustosica Kneževa dvora koja je kao pripravnica zaposlena u prosincu 1978. godine, „radi uvođenja struje već prije bili sklonjeni u depo“. Nakon potresa 1979. godine Dvor je kategoriziran u konstrukcijski najteže oštećene građevine, zabilježeno je odvajanje nosivih zidova od međukatne konstrukcije i pregradnih zidova, a glavno se pročelje nagnulo na nekim mjestima do 23 centimetra. Na sjednici Muzejskog savjeta Hrvatske održanoj 13. lipnja 1979. godine „izvještaj i plan rada Dubrovačkog muzeja bio je druga točka dnevnog reda“ o kojoj je tek šturo izviješteno da je „nakon potresa koji je ošteti Knežev dvor, potrebno hitno sanirati zgradu, te prema tome privremeno iseliti muzej“³².

Vidi se to i iz *Izvještaja o izvršenju programa rada u 1979. godini*. Sav namještaj ostao je na prvom katu, sva građa koja nije bila sklonjena za potrebe promjene instalacija tada je prenesena na sigurnije mjesto u prizemlju, „iz depoa u potkrovlju prenesen je i spakiran u sanduke sav porculan i ostali lomljivi predmeti“, sve što je bilo na međukatu selilo se ponovno, slike, ikone, namještaj, svi predmeti „iz

izložbenih dvorana, koji su se nalazili u vitrinama ili kao ukras na komadima namještaja“³³, pokriveni su svi lusteri, a sve su to obavili djelatnici sami u 34 radna dana uz dvodnevnu pomoć mladića iz srednjih škola i 34 posjeta povjerenstava koja su dolazila u izvid radi utvrđivanja šteta od potresa.

Etnografski odjel Dubrovačkog muzeja, od 1950. godine smješten na drugom katu tvrđave Sv. Ivan i dijelom u žitnici Rupe, u izvještaju nakon potresa bilježi da je u tvrđavi „i do sada vlažni prostor Etnografskog odjela postao je nesnosno i pogibeljno vlažan“ te da „niz zidove tog Odjela voda ne kaplje nego teče“³⁴. Pomorski muzej nakon potresa je sav fundus i knjižnicu preselio „na razne lokacije prostora JAZU i franjevačkog samostana“, dok je „arhivska građa koja se čuvala u Muzeju predana Državnom arhivu“³⁵.

Među 34 kapitalna spomenika kulture koji su obnovljeni u prvom desetljeću nakon potresa našli su se i objekti u kojima su se nalazile zbirke Dubrovačkog muzeja. Knežev dvor bio je među prvim objektima kojima je započela obnova. Kako sustavnog istraživanja nije bilo, 1981. godine Odjel za povijest umjetnosti Instituta za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu izradio je elaborat s analizom razvoja i opisom stanja Kneževa dvora te prijedlog konzervatorskih smjernica (autori prof. dr. sc. Milan Prelog, dr. sc. Nada Grujić i Ivan Tenšek, dipl. inž. arh.) jer „nije bilo mogućnosti da se prethodno provedu opsežniji istražni radovi i sve potrebne provjere“³⁶. No, smjernice iz elaborata nisu utjecale na projekt obnove podređen zahtjevu buduće muzejske namjene Dvora, a Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Dubrovniku „nije proveo [elaboratom] predloženu koncepciju“³⁷. I

Slike 6 i 7. Obnova žitnice Rupe. Izvor: Zavod za obnovu Dubrovnika.

istražni radovi, za koje sami autori kažu da se „ne mogu smatrati sustavnima“³⁸, odvijali su se uoči obnove krajem 1981. i početkom 1982. godine, a dijelom pratili poodmakle građevinske radove koji počinju u travnju 1982. i traju do srpnja 1984. godine. Vrijednost radova tada je iznosila 3,5 milijuna dolara.³⁹

Osim statičke sanacije u obnovi je provedeno i uklanjanje novijih zidova, prezentirani su stropovi i podovi te otvorene zarušene strukture. Konstrukcijska sanacija provedena je ugradnjom armiranobetonskih serklažnih greda u zoni stropova i u zoni temelja, izvedbom dijagonalnih zatega i zatega uz nosive zidove te armiranobetonskih ploča u stropovima sjeverozapadne i jugozapadne kule. Izvedena je vertikalna seizmička dilatacija prema zgradi Općine. Tijekom obnove izvedeni su svi građevinsko-zanatski i restauratorski radovi, a Knežev dvor uređen je za muzejski prostor, namijenjen stalnom postavu Kulturno-povijesnog odjela Dubrovačkog muzeja.⁴⁰

I žitnici Rupe u potresu je bila oštećena konstrukcija. Nakon istraživačkih radova koji su prethodili projektu sanacije odlučeno je da će se poslije obnove u žitnicu useliti postav Etnografskog odjela

Dubrovačkog muzeja, danas Etnografski muzej. Radovi na obnovi žitnice počeli su u prosincu 1987., a završili 1989. godine.⁴¹ Dvije godine poslije, 2. veljače 1991. godine otvoren je današnji stalni postav Etnografskog muzeja.

Tvrđavi Sv. Ivan, u kojoj su do potresa bili smješteni Etnografski odjel i Pomorski muzej, u potresu su oštećene svodne konstrukcije, popucali i odvojili se zidovi. Između 1982. i 1985. godine na tvrđavi su provedeni veliki građevinski zahvati, od „horizontalnih serklaža, ugradnje armirano-betonske ploče iznad svodova prizemlja, vertikalne dilatacije prema ostatku zidova gradskih zidina“⁴². Nakon sveobuhvatne obnove u tvrđavi je na prvome i drugom katu 1986. otvoren novi stalni postav Pomorskog muzeja koji je godinu dana poslije ušao u sastav Dubrovačkog muzeja.

Čitajući između redaka tekstove stručnjaka angažiranih u obnovi, razvidne su, na svakom koraku, kako to kaže Snješka Knežević, „vrijednosne razlike u poimanjima pripadnika dviju struka koje su na djelu u obnovi spomenika – historičara umjetnosti i arhitekata, odnosno statičara“⁴³, koje su se posljedično odrazile i na „kakvoći obnove“. Upravo nepostojanje

Slika 8. Obnovljen prostor žitnice Rupe. Izvor: Zavod za obnovu Dubrovnika.

Slika 9. Tvrđava Sv. Ivan – postav Pomorskog muzeja. Izvor: Zavod za obnovu Dubrovnika.

sustavnih istraživanja, dijaloga među strukama i višedisciplinskog pristupa obnovi, koje je u Dubrovniku dovodilo do „rezultata koji nisu optimalni“, iskustvo je kojemu je trebalo četrdeset godina da ispliva na površinu i u poslijepotresnom Zagrebu.

Dokumentacija koja se čuva u Arhivu muzeja i galerija Hrvatske u Muzejsko-me dokumentacijskom centru (MDC-u), kao i tekstovi objavljujani u stručnim časopisima, potvrđuju da, kada je riječ o smanjivanju rizika od štete i gubitaka uzrokovanih potresima, mjerama koje se poduzimaju prije ili poslije potresa, uvijek na prvo mjesto isplivaju građevine, a ne građa koja se u njima čuva ili, kako je to lijepo na MDC-ovoj radionici⁴⁴ održanoj 2021. godine rekao Jerry Podany, vodeći autoritet u istraživanju protupotresne zaštite zbirki, ono što javnost i politika vide je zgrada muzeja, a ne ono što je iza zatvorenih vrata. Hrvatski muzeji, i oni dubrovački i zagrebački, danas uspo-redno s obnovom moraju imati na umu da opasnost od potresa nije nestala, da aseizmička sanacija zgrade sama po sebi neće sačuvati građu, da u planove obnove i izrade novih postava i čuvaonica treba ugraditi učinkovitu protupotresnu zaštitu zbirki, a da učinkovite preventive nema bez suradnje svih vrsta muzejskih djelatnika sa stručnjacima različitih disciplina od seizmologa do inženjera građevinarstva i arhitekata.

BILJEŠKE

¹ Iva Lončar i Iva Dasović, „Magnituda i intenzitet potresa“, Geofizički odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, https://www.pmf.unizg.hr/geof/seizmoloska_sluzba/o_potresima?=@=1lrg8#news_97576 (pristupljeno 16. prosinca 2021.).

² Snješka Knežević, ur., *Obnova Dubrovnika 1979–1989* (Dubrovnik: Zavod za obnovu Dubrovnika, 1989), 11.

³ Božo Letunić, „Riječ izdavača“, u: Knežević, 5.

⁴ Isto.

⁵ Želimir Laszlo, „Aktualni problemi zaštite Dubrovnika“, *Informatica Museologica* 13, br. 1/2 (1982): 37–38.

⁶ Letunić, „Riječ izdavača“, 5.

⁷ Isto, 7.

⁸ Tomislav Šuljak, „Obnova spomenika kulture na dubrovačkom području nakon potresa iz 1979. godine“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 26 (1988): 263–265.

⁹ Podatci Zavoda za obnovu Dubrovnika.

¹⁰ Knežević, *Obnova Dubrovnika 1979–1989*, 21–23.

¹¹ Gabrijela Bijelić, „Božo Letunić: Grad smo nakon potresa 1979. obnavljali od poreza na alkohol i razgledanja, a dr. Franjo Tuđman bio je u Odboru za obnovu Dubrovnika“, *Dubrovački vjesnik*, 16. siječnja 2021., <https://dubrovacki.slobodnadalmacija.hr/dubrovnik/zupanija/dubrovnik/bozo-letunic-grad-smo-nakon-potresa-1979-obnavljali-od-poreza-na-alkohol-i-razgledanja-a-dr-franjo-tudman-bio-je-u-odboru-za-obnovu-dubrovnika-1071307> (pristupljeno 16. prosinca 2021.).

¹² U vrijeme potresa muzej se zvao Dubrovački muzej, a kao složena muzejska ustanova s imenom Dubrovački muzeji djeluje od 1997. godine.

¹³ Dubrovački muzej, „Izveštaj o radu 1977. g.“, 4, Arhiv muzeja i galerija Hrvatske, Muzejski dokumentacijski centar.

¹⁴ Isto, 6.

¹⁵ Dubrovački muzej, „Izveštaj o radu 1978. g.“, 4, Arhiv muzeja i galerija Hrvatske, Muzejski dokumentacijski centar.

¹⁶ Pomorski muzej Centra za znanstveni rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti Dubrovnik, „Izveštaj o radu [1975. god.]“, 4, Arhiv muzeja i galerija Hrvatske, Muzejski dokumentacijski centar.

¹⁷ Dubrovački muzej, „Izveštaj o radu 1978. g.“, 4.

¹⁸ Isto.

- ¹⁹ Isto.
- ²⁰ Isto, 6.
- ²¹ Isto.
- ²² Isto.
- ²³ Muzejski dokumentacijski centar, *Posjećenost hrvatskih muzeja u 2019. godini* (Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2019), https://mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Posje%C4%87e-nost-hrvatskih-muzeja-u-2019_ispravak2.pdf (pristupljeno 16. prosinca 2021.).
- ²⁴ Dubrovački muzej, „Izvještaj o radu 1977. g.“, 14.
- ²⁵ Isto.
- ²⁶ Isto.
- ²⁷ Dubrovački muzej, Kulturno-historijski odjel, „Izvještaj o izvršenju programa rada u 1979. godini“, 1, Arhiv muzeja i galerija Hrvatske, Muzejski dokumentacijski centar.
- ²⁸ Isto.
- ²⁹ Isto, 2.
- ³⁰ Vedrana Gjukić, „Razvoj ‘Dubrovačkog muzeja’ – s osvrtom na stanje u Muzeju nakon potresa od 15. IV 1979.“, *Informatica Museologica* 11, br. 1 (1980): 27–38.
- ³¹ Personalni arhiv zaslužnih muzealaca, „Vedrana Gjukić-Bender“, Muzejski dokumentacijski centar, <https://mdc.hr/hr/mdc/zbirke-fondovi/arhiv/personalni-arhiv-zasluznih-muzealaca/Gjuki%C4%87-Bender-Vedrana,159.html> (pristupljeno 16. prosinca 2021.).
- ³² „Dvadeset druga sjednica Muzejskog savjeta Hrvatske, održana 13. lipnja 1979. godine“, *Informatica Museologica* 10, br. 2/3 (1979): 87–89.
- ³³ Dubrovački muzej, Kulturno-historijski odjel, „Izvještaj o izvršenju programa rada u 1979. godini“, 2.
- ³⁴ Dubrovački muzej, Etnografski odjel, „Izvršenje programa rada za 1979. god.“, 2, Arhiv muzeja i galerija Hrvatske, Muzejski dokumentacijski centar.
- ³⁵ Anica Kisić, „Pomorski muzej u Dubrovniku – jučer, danas, sutra“, *Informatica Museologica* 35, br. 3/4 (2004): 10–13.
- ³⁶ [Nada Grujić], „Knežev dvor“, u: Knežević, 72.
- ³⁷ Isto, 73.
- ³⁸ Isto.
- ³⁹ Podatci Zavoda za obnovu Dubrovnika.
- ⁴⁰ P. K., „Knežev dvor“, u: Knežević, 74–75.
- ⁴¹ Podatci Zavoda za obnovu Dubrovnika.
- ⁴² Isto.
- ⁴³ Snješka Knežević, „Riječ urednika“, u: Knežević, 9.
- ⁴⁴ Međunarodna mrežna radionica *Earthquake Damage Mitigation for Collections* održana je u organizaciji Odsjeka za konzervaciju-restauraciju Umjetničke akademije u Splitu i Muzejskoga dokumentacijskog centra od 29. studenoga do 1. prosinca 2021. godine.

LITERATURA

Bijelić, Gabrijela. „Božo Letunić: Grad smo nakon potresa 1979. obnavljali od poreza na alkohol i razgledanja, a dr. Franjo Tuđman bio je u Odboru za obnovu Dubrovnika“. *Dubrovački vjesnik*, 16. siječnja 2021. <https://dubrovacki.slobodnadalmacija.hr/dubrovnik/zupanija/dubrovnik/bozo-letunic-grad-smo-nakon-potresa-1979-obnavljali-od-poreza-na-alkohol-i-razgledanja-a-dr-franjo-tudman-bio-je-u-odboru-za-obnovu-dubrovnika-1071307> (pristupljeno 16. prosinca 2021.).

„Dvadeset druga sjednica Muzejskog savjeta Hrvatske, održana 13. lipnja 1979. godine“. *Informatica Museologica* 10, br. 2/3 (1979): 87–89.

Gjukić, Vedrana. „Razvoj ‘Dubrovačkog muzeja’ – s osvrtom na stanje u Muzeju nakon potresa od 15. IV 1979.“, *Informatica Museologica* 11, br. 1 (1980): 27–38.

Grujić, Nada. „Knežev dvor“. U: Knežević, 72–73. K., P. „Knežev dvor“. U: Knežević, 74–75.

Kisić, Anica. „Pomorski muzej u Dubrovniku – jučer, danas, sutra“. *Informatica Museologica* 35, br. 3/4 (2004): 10–13.

Knežević, Snješka, ur. *Obnova Dubrovnika 1979–1989*. Dubrovnik: Zavod za obnovu Dubrovnika, 1989.

Knežević, Snješka. „Riječ urednika“, u: Knežević, 9.

Laszlo, Želimir. „Aktualni problemi zaštite Dubrovnika“. *Informatica Museologica* 13, br. 1/2 (1982): 37–38.

Letunić, Božo. „Riječ izdavača“. U: Knežević, 5–7.

Lončar, Iva i Iva Dasović. „Magnituda i intenzitet potresa“. Geofizički odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. https://www.pmf.unizg.hr/geof/seizmoloska_sluzba/opotresima?@=1lrg8#news_97576 (pristupljeno 16. prosinca 2021.).

Muzejski dokumentacijski centar, *Posjećenost hrvatskih muzeja u 2019. godini*. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2019. https://mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Posje%C4%87enost-hrvatskih-muzeja-u-2019_ispravak2.pdf (pristupljeno 16. prosinca 2021.).

Personalni arhiv zaslužnih muzealaca. „Vedrana Gjukić-Bender“. Muzejski dokumentacijski centar. <https://mdc.hr/hr/mdc/zbirke-fondovi/arhiv/personalni-arhiv-zasluznih-muzealaca/Gjuki%C4%87-Bender-Vedrana,159.html> (pristupljeno 16. prosinca 2021.).

Šuljak, Tomislav. „Obnova spomenika kulture na dubrovačkom području nakon potresa iz 1979. godine“. *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 26 (1988): 263–265.

DUBROVNIK MUSEUMS AND THE 1979 EARTHQUAKE – A VIEW FROM THE MDC ARCHIVES

In the earthquake that occurred on April 15, 1979, about fifteen kilometers from the Montenegrin coast in the area of Dubrovnik, 1,071 buildings were damaged and 89% of the total number of damaged buildings was cultural monuments of the highest category, including buildings in which housed the Dubrovnik museums. Thanks to the work of the Institute for the Reconstruction of Dubrovnik, the damage and restoration of the monuments are well documented, whereas the damage to the museum material is either unmentioned or marginalized by stating that “fortunately the exhibits did not suffer any damage because they were previously removed to the holdings.” Research into the Archives of Museums and Galleries of the Museum Documentation Center showed that the museum objects and collections of Dubrovnik museums were paradoxically saved precisely because the museum buildings were neglected, so in an effort to protect the material from moisture, high temperatures and construction work, the majority of the holdings was saved and stored before the earthquake.